

Columba oenas

L., 1758

Siniak

Rząd: gołębiowe, rodzina: gołębiowate, podrodzina: gołębie

Status występowania w Polsce

Bardzo nieliczny, lokalnie nieliczny gatunek lęgowy, rzadko spotykany zimą.

Opis gatunku

Siniak to średnich rozmiarów dziki gołąb, nieco mniejszy od gołębia miejskiego, o wymiarach: długość ciała 32–34 cm, rozpiętość skrzydeł 63–69 cm, masa ciała 250–300 g. Upierzenie jest szarawe, z niebieskawym odcieniem. Na wierzchu skrzydła szary pas zdecydowanie jaśniejszy od czarniawych lotek; na wewnętrznej części wierzchu skrzydła dwa krótkie, ciemne paseczki. Ubarwienie kupra jest szaroniebieskie, nieco jaśniejsze od wierzchu ciała. Podbródek, przód szyi i górna część piersi są różowofioletowe, zaś na boku szyi znajduje się niewielka zielona plama. Dziób jest dwubarwny: żółty na końcu i różowy przy nasadzie, natomiast nogi różowoczerwone, a oko ciemnobrązowe. Samiec jest nieco większy od samicy, a ubarwienie ma bardzo podobne. Ptaki młode mają upierzenie w odcieniu brązowym. Brak u nich zielonkawej plamy na szyi, a ciemne paseczki na wewnętrznej części wierzchu skrzydła są słabiej widoczne. Samiec odzywa się niskim głosem, powtarzanym z narastającą szybkością w danej serii „ooo-ue” – 4–12 powtórzeń.

Możliwość pomyłki z innymi gatunkami

Siniak może być mylony z młodym gołębiem grzywaczem *Columba palumbus* (A208, nieopisany w tej książce) i gołębiem miejskim *Columba livia var. urbana* (nieopisany w tej książce). Grzywacz jest nieco większy od siniaka, ma białe sierpowate paski na skrzydle, spód skrzydeł jest jednolicie szary, a u ptaków dorosłych na bokach szyi znajdują się białe plamy. U gołębia miejskiego, w odróżnieniu od siniaka, występuje biała plama na dolnym grzbiecie oraz dwa pełne paski na pokrywach wierzchu skrzydeł. Spód skrzydeł jest u gołębia miejskiego wyraźnie skonstrastowany: bardzo jasne pokrywy podskrzydłowe z ciemnymi lotkami. Gołąb miejski ma pomarańczową tęcza i ciemny dziób.

Biologia

Tryb życia

Gatunek o aktywności dziennej. W okresie lęgowym spotyka się rozproszone pary siniaka, ale może występować w luźnych koloniach złożonych z kilku, a wyjątkowo kilku-

nastu par. Zasięg przemieszczeń w okresie lęgowym dochodzi do 10–25 km od gniazda. Podczas wędrówki i zimą spotykany w niewielkich grupkach, ale rzadko w stadach 100 i więcej ptaków.

Lęgi

Monogamiczny. Dojrzałość płciową osiąga w 2. roku kalendarzowym. Sezon lęgowy trwa od kwietnia do sierpnia. W tym okresie siniak jest ptakiem terytorialnym, choć obrona terytorium ogranicza się do bezpośredniego sąsiedztwa dziupli. Samce wykonują loty tokowe, podczas których unoszą wysoko skrzydła. W tym okresie samce są bardzo aktywne głosowo, zwłaszcza w godzinach rannych i przed wieczorem. Na ogół występuje w pojedynczych parach, ale w starych, obfitujących w dziuple drzewostanach zazwyczaj gniazduje w luźnych koloniach. Zajęte dziuple mogą być w odległości do 50 m od siebie, a wyjątkowo notowano przypadki gniazdowania dwóch par w jednym drzewie czy nawet siniaka i dzięcioła czarnego w tym samym pniu. Gnieździ się w dziupli – najczęściej po dzięciole czarnym lub rzadko po dzięciole zielonym – bądź w budce lęgowej o średnicy otworu wlotowego 8–10 cm.

Gniazdo buduje z delikatnych gałązek drzew liściastych, jego wyściółkę tworzy mech i suche źdźbła. Materiał na gniazdo zbiera i przynosi do dziupli samiec, a budowę gniazda zajmuje się samica. Lęg siniaka składa się najczęściej z 2 białych jaj. Jeśli spotyka się w gnieździe 3–6 jaj, są to zniesienia pochodzące od 2–3 samic. Wysiadywanie trwa 16–17 dni. Pisklęta przebywają w gnieździe ok. 21 dni. Po wylocie z dziupli młode nadal towarzyszą rodzicom i są przez nich karmione jeszcze przez ok. 10–12 dni. W miejscach obfitujących w dziuple lotnymi młodymi opiekuje się samiec, a samica przystępuje do budowy kolejnego gniazda i składania jaj następnego lęgu. Siniak może przystępować do 3 lęgów w roku.

W Europie Środkowej na dużych powierzchniach osiąga zagęszczenie rzędu 0,2–4 p./10 km² (przeciętnie 1,5 p./10 km²). Z Polski jest niewiele ścisłych danych tego rodzaju, np. w Puszczy Darżlubskiej na Pomorzu Gdańskim odnotowano zagęszczenie 3,8 p./10 km², w Sierakowskim Parku Krajobrazowym 5,7 p./10 km² powierzchni leśnej oraz w Lasach Skaliskich na Mazurach 1,5 p./10 km². Znacznie wyższe zagęszczenie siniak osiąga na niewielkich wycinkach optymalnych zespołów leśnych, zwłaszcza starych buczyn: od 0,1 do 3,5 p./10 ha, przeciętnie ok. 1 p./10 ha.

Wędrowki

Większość ptaków przylatuje na lęgowiska w Polsce pod koniec lutego i w marcu, zaś ptaki widywane w kwietniu pochodzą prawdopodobnie z populacji gniazdujących dalej na wschodzie Europy. Wędrowka jesienna trwa od września do listopada. Spotykany jest zazwyczaj w niewielkich grupach, ale zdarzają się także duże stada, liczące nawet kilkaset osobników. Niekiedy wędrujące siniaki widywane są w stadach grzywaczy.

Zimowanie

Zimowiska populacji europejskiej zlokalizowane są głównie na południu i zachodzie Europy. Od lat 80. wzrasta w Polsce liczba zimujących siniaków, przede wszystkim w zachodniej i południowej części kraju. Ptaki zimują w osiedlach lub na terenach rolniczym. Zimują zarówno pojedyncze osobniki, jak i stada liczące do 270 ptaków.

Pokarm

Żywi się głównie nasionami, pączkami, kwiatami, owocami, a sporadycznie bezkręgowcami. W miastach zimujące siniaki żerują na chodnikach i odwiedzają karmniki, zaś w krajobrazie rolniczym żerują przede wszystkim na polach kukurydzy. Pisklęta karmione są przez rodziców tzw. mleczkiem, czyli produkowaną w wolu wydzieliną odżywczą, której skład jest zbliżony do mleka ssaków. Do 3–4 dnia życia pisklęta karmione są wyłącznie mleczkiem, ale wraz z upływem czasu wzrasta w ich diecie udział rozmiękczonego ziarna.

Występowanie

Siedlisko

Gniazduje w starych, ponad 100-letnich lasach liściastych, w lasach mieszanych oraz borach sosnowych obfitujących w stare dziuple po dzięciole czarnym. Żeruje na terenach otwartych w krajobrazie rolniczym: na polach, łąkach i pastwiskach o ekstensywnym sposobie gospodarowania. Lokalnie siniak występuje także w starych parkach w pobliżu osiedli ludzkich.

Siedliska z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które mogą być istotne dla gatunku

- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)
- 9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*)
- 9130 Żyzne buczyny (*Dentario glandulose-Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*)
- 9140 Górskie jaworzyny ziołoroślowe (*Aceri-Fagetum*)
- 9150 Ciepłolubne buczyny storczykowe (*Cephalanthero-Fagenion*)
- 9160 Grąd subatlantycki (*Stellario-Carpinetum*)
- 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*)
- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*)
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*), olsy źródłkowe

Rozmieszczenie geograficzne

W Europie areal siniaka obejmuje większą część kontynentu – na północ sięga do Szkocji i środkowej części Skandynawii, a na południu do Hiszpanii i Portugalii, Włoch (Sycylia) oraz Bałkanów (Albania i Bułgaria). Poza Europą siniak występuje w zachodniej i środkowej Azji (od Turcji po Tadżykistan, zachodnie Chiny, Kazachstan oraz południe Syberii Zachodniej i Środkowej) oraz w północno-zachodniej Afryce (góry Atlas w Maroku). Wyróżniono 2 podgatunki siniaka; w Polsce występuje *C. o. oenas*.

Zimowiska populacji europejskiej zlokalizowane są głównie na południu i zachodzie Europy, część osobników zimuje na wschodzie Niemiec, w Austrii i na Węgrzech, a ostatnio także w Czechach i w Słowacji.

Rozmieszczenie w Polsce

Gniazduje we wszystkich regionach Polski, choć w centrum kraju – od wschodniej Wielkopolski po zachodnią Lubelszczyznę – jego stanowiska są bardzo nieliczne i ograniczają się do większych i starszych kompleksów leśnych. Najliczniej gniazduje na Pomorzu, Ziemi Lubuskiej, Mazurach, Podlasiu, Roztoczu i w woj. podkarpackim. Dość licznie występuje też na północy i zachodzie Wielkopolski, w niektórych rejonach Śląska (Bory Dolnośląskie, Wzgórza Trzebnickie i Wzgórza

Twardogórskie, Bory Stobrawskie, Sudety i Beskidy) oraz w woj. małopolskim. W górach zazwyczaj sięga regła górnego, ale w Tatrach stwierdzono go nawet w piętrze turni.

Status ochronny

Ochrona gatunkowa w Polsce: gatunek objęty ochroną ścisłą (Dz U z 2004 r. Nr 220, poz. 2237)

Status zagrożenia w Europie: S gatunek niezagrożony, którego status ochronny jest prawdopodobnie odpowiedni
BirdLife International: SPEC 4

Dyrektywa Ptasia: Art. 4.2, załącznik II

Konwencja Berneńska: załącznik III

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

W Polsce szczególnie licznie gniazduje w parkach narodowych – Białowieskim PN, Drawieńskim PN, Roztoczańskim PN, Magurskim PN, PN Gór Stołowych i Karkonoskim PN oraz w parkach krajobrazowych: Sierakowskim PK i PK Wysoczyzny Elbląskiej.

Rozwój i stan populacji

W Europie wielkość populacji lęgowej siniaka szacowana jest na 420 000–650 000 p. Najliczniej gniazduje w Wielkiej Brytanii (ok. 240 000 p.), ponadto znaczące populacje występują w Hiszpanii (36 000–54 400 p.) i w Holandii (30 000–40 000 p.) oraz w Niemczech i Rumunii (po 20 000–40 000 p.). Na lęgowskich skupiających ponad połowę populacji europejskiej, obejmujących Wielką Brytanię, Irlandię i kraje Beneluksu, odnotowano w latach 1970–1990 bardzo wyraźny wzrost liczebności. Przypuszcza się, że zwiększenie liczebności siniaka nastąpiło w wyniku stopniowego zmniejszania się wpływu pestycydów stosowanych w rolnictwie na szeroką skalę w latach 50. Odwrotną tendencję odnotowano w północnej części zasięgu, np. w Norwegii, Finlandii i Estonii oraz w rejonie śródziemnomorskim.

W XIX w. na ziemiach polskich siniak był gatunkiem zdecydowanie liczniejszym niż obecnie. Jego liczebność radykalnie zmalała w XX w. przede wszystkim w związku z wycinaniami starodrzewów.

W latach 90. liczebność krajowej populacji siniaka oszacowano na 3000–5000 p., wydaje się jednak, że jest to ocena zaniżona. Najliczniej występuje w Małopolsce i na Pomorzu, lecz brak dokładnych danych ilościowych dla tych regionów. W Wielkopolsce liczebność siniaka jest oceniana na ok. 350 p. Najbardziej rozpowszechniony jest w północnej i zachodniej części regionu, np. w Sierakowskim PK ponad 55 p. Na Ziemi Lubuskiej liczebność oceniono na 100–200 p., np. w Buczynach Łagowskich 40–50 p. Na Śląsku gniazduje 350–400 p., w tym: na Wzgórzach Twardogórskich – 50 terytorialnych samców, w Górach Sto-

wych ok. 60 p. i w Karkonoszach ok. 50 p. Stosunkowo liczny jest na Podlasiu: w Puszczy Białowieskiej liczebność oszacowano na 250–270 p., Puszczy Knyszyńskiej 50–100 p., a w południowej części Puszczy Augustowskiej 60–70 p. Na Warmii i Mazurach liczniej gniazduje w Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej – ponad 50 p. Jednym z ważniejszych regionów występowania gatunku jest Pomorze, np. w południowo-zachodniej części Puszczy Wkrzańskiej ponad 25 p., w Puszczy Bukowej 30–50 p., w Drawieńskim PN 60–80 p., w Puszczy Darżlubskiej oszacowany na 40–60 p. oraz na Wysoczyźnie Elbląskiej 100–150 p.

W zachodniej i południowej części kraju, począwszy od lat 60., ma miejsce kolonizacja wiejskich i miejskich parków. Został stwierdzony w przynajmniej 15 miejscowościach (np. w Brzegu notowano regularnie obecność pojedynczych siniaków w latach 1992–2003). Zjawisko zasiedlania parków na peryferiach i w obrębie osiedli ludzkich może częściowo rekompensować ubytek stanowisk lęgowych w lasach.

Od lat 1980. nasila się zjawisko zimowania siniaka w Polsce, przede wszystkim w części zachodniej i południowej. Na Ziemi Lubuskiej od sezonu 1998/99 spotyka się każdej zimy stada do 150, a nawet jednorazowo 270 ptaków.

Zagrożenia

Gatunkowi zagraża w Polsce:

- utrata siedlisk lęgowych na skutek zanikania starych drzewostanów mieszanych lub liściastych zawierających obfitość starych, dziuplastych drzew;
- utrata siedlisk lęgowych na skutek fragmentacji i odmładzania lasów, co powoduje wycofywanie się dzięcioła czarnego i tym samym zmniejszenie liczby dziupli odpowiednich do gniazdowania siniaka;
- utrata siedlisk żerowania w wyniku intensyfikacji rolnictwa – przede wszystkim chemizacji praktyk rolniczych i wprowadzania rozległych monokultur, co w efekcie prowadzi do ujednoczenia krajobrazu rolniczego i zaniku zbiorowisk ziołorośli będących zasadniczym miejscem żerowania siniaka;
- drapieżnictwo ze strony gołębiarza, kuny leśnej i kuny domowej.

Propozycje odnośnie do zarządzania

Należy:

- chronić dzięcioła czarnego (patrz tekst o tym gatunku), którego dziuple stanowią podstawowe, naturalne miejsce gniazdowania siniaka;
- podjąć ochronę zachowawczą jak największej powierzchni starych drzewostanów liściastych oraz utrzymanie odpowiedniej ilości starych drzew w lasach gospodarczych. Drzewostany w wieku ponad 100-lat powinny stanowić nie mniej niż 20% ogólnej powierzchni lasów;
- przyjąć w gospodarce leśnej zasadę pozostawiania

w trakcie trzebieży późnych wszelkich drzew dziuplastych, także martwych i zamierających;

- zachować w krajobrazie rolniczym stare zadrzewienia śródpolne i parkowe;
- objąć obszary rolne sąsiadujące z lasami, w których gniazduje siniak, programami rolnośrodowiskowymi promującymi zachowanie ekstensywnego rolnictwa i mozaikowego charakteru krajobrazu;
- rozważyć wprowadzenie ochrony, zwłaszcza tam, gdzie występują skupienia kilku par, w formie niewielkich stref ochronnych lub wydzielenia starych drzewostanów jako użytku ekologicznego;
- tam, gdzie brakuje odpowiednich dziupli, wywieszać budki lęgowe, zabezpieczone przed kunami tzw. kołnierzem. Ponieważ dzięcioł czarny zwykle nie kuje dziupli w drzewostanach młodszych niż 80 lat, tylko w takich przypadkach uzasadnione jest zastępowanie naturalnych dziupli budkami lgowymi, chętnie zasiedlanymi przez siniaka.

Propozycje badań

Należy zbadać:

- rozmieszczenie stanowisk i liczebność krajowej populacji lęgowej;
- wybiórczość siedliskową;
- sukces lęgowy;
- przeżywalność;
- wpływ gospodarki leśnej (struktura wiekowa lasu, rozdrobnienie lasu, dostępność dziupli) na stan populacji gatunku;
- rozmieszczenie zimowisk i tras przelotu krajowej populacji lęgowej.

Monitoring

Coroczna ocena liczebności populacji lęgowej (na podstawie liczby tokujących samców) połączona z wyszukiwaniem dziupli lgowych, na powierzchniach losowych rzędu 100 km². Kontrole powierzchni należy przeprowadzać od 3. dekady marca do końca kwietnia.

Bibliografia

BEBŁOT M. – dane niepublikowane

BEDNORZ J. 2000. *Columba oenas* L., 1758 – siniak. W: Bednorz J., Kupczyk M., Kuźniak S., Winięcki A. (red.) Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Poznań, s. 299–301.

BAZA DANYCH OSO – NATURA 2000. Zakład Ornitologii PAN.

BAZA DANYCH POLSKIEGO ATLASU ORNITOLOGICZNEGO. Zakład Ornitologii PAN.

BIRDLIFE INTERNATIONAL / EUROPEAN BIRD CENSUS COUNCIL. 2000. European bird populations: estimates and trends. Cambridge, 160 s.

CENIAN Z., SIKORA A. 2003. Awifauna doliny rzeki Pasłęki. *Not. Orn.*, 44: 161–177.

CRAMP S. (red.) 1985. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 4. Terns to Woodpeckers. Oxford, 960 s.

CZECHOWSKI P. 2004. Liczne zimowanie siniaków *Columba oenas* na Ziemi Lubuskiej. *Not. orn.*, 45: 56–59.

CZWAŁGA T., WASILEWSKI H. 2000. Zimowy naloł siniaka *Columba oenas* L. 1758 na Ziemi Lubuskiej. *Przeg. Przyr.* 11, 2–3: 221.

GRABIŃSKI W. 1991. Siniak – *Columba oenas* L., 1758. W: Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. (red.) Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Wrocław, s. 267–269.

GRAMSZ B., FLOUSEK J. 1998. Rozmieszczenie i liczebność ptaków lgowych w Karkonoszach – Atlas Ptaków Karkonoszy 1991–1994. W: Geoekologiczne problemy Karkonoszy. Materiały z sesji naukowej w Przesiece 13–15 X 1997. 2: 21–32.

GROMADZKI M., DYRCZ A., GŁOWACIŃSKI Z., WIELOCH M. 1994. Ostoje ptaków w Polsce. Gdańsk, 403 s.

JERMACEK A. 1995. Siniak – *Columba oenas* L., 1758. W: Jermacek A., Czwałga T., Jermacek D., Krzyśków T., Rudawski W., Stańko R. (red.) Ptaki Ziemi Lubuskiej. Monografia faunistyczna. Świebodzin, s. 137–138.

KIEŚ B., SCHNEIDER G., TOMEK T. 1997. Awifauna lęgowa charakterystycznych biotopów Zespołu Jurajskich parków Krajobrazowych. *Not. Orn.*, 38: 1–26.

LANG E., SIKORA G. 1981. Beobachtungen zur Brutbiologie des Schwarzspecht. W: Artenschutzsymposium Schwarzspecht. *Beih. Veröff. Naturschutz Landschaftspflege Bad.-Württ.*, 20: 69–74.

MACIOROWSKI G., MIZERA T., ILKÓW M., STATUCH M., KUJAWA D. 2000. Awifauna Sierakowskiego Parku Krajobrazowego. W: Winięcki A. (red.) Ptaki parków krajobrazowych Wielkopolski. *Wielkopolskie Prace Ornitologiczne*, 9: 39–67.

MIKUSEK R., DYRCZ A. 2003. Ptaki Gór Stołowych. *Not. Orn.*, 44: 89–119.

MÖCKEL R. 1997. Stock Dove *Columba oenas*. W: HAGEMEIJER W. J. M., BLAIR M. J. (red.) The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and Abundance. London, s. 382–383.

O'CONNOR R. J., MEAD C. J. 1984. The Stock Dove in Britain, 1930–1980. *Brit. Birds*, 77: 181–201.

PUGACEWICZ E. 1997. Ptaki Puszczy Białowieskiej. Białowieża, 290 s.

SIKORA A. 2004. Przypadek wyjątkowej tolerancji sąsiedzkiej włośchatki *Aegolius funereus* i dzięcioła czarnego *Dryocopus martius* na Pomorzu Gdańskim. *Not. Orn.*, 45: 61–63.

SIKORA A., ZIELIŃSKI P. 2004. Zagrożone i nieliczne ptaki lęgowe Niecki Skalskiej na Mazurach. *Not. Orn.*, 45: 115–119.

SIKORA A. – dane niepublikowane

SNOW D. W., PERRINS C. M. 1998. The Birds of the Western Palearctic. Concise edition. Vol. 1. Non-Passerines Oxford, 1008 s.

STAJSZCZYK M. 1997. Gołęb siniak. *Magazyn Brzeski*, 10: 17.

- STAJSZCZYK M. (w druku) Zimowanie siniaka na Ziemi Brzeskiej. *Ptaki Śląska*.
- STASZEWSKI A., CZERASZKIEWICZ R. 2000. Awifauna lęgowa rezerwatu „Świdwie” i okolic w latach 1990–1998. *Not. Orn.*, 41: 115–138.
- TOMIAŁOJĆ L. 1990. Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność. Warszawa, 462 s.
- TOMIAŁOJĆ L., STAWARCZYK 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Wrocław, 870 s.
- WALASZ K., 1992. Siniak *Columba oenas*. W: Walasz K., Mielczarek P. (red.) 1992. Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991. Wrocław, s. 222–223.
- WITKOWSKI J., ORŁOWSKA B., RANOSZEK E., STAWARCZYK T., 1995. Awifauna doliny Baryczy. *Not. Orn.*, 36: 5–74.
- WYSOCKI D. 1997. Ugrupowania ptaków lęgowych buczyn pomorskich pod Szczecinem. *Not. Orn.*, 38: 273–289.
- ZIELIŃSKA M. – dane niepublikowane.
- ZIELIŃSKI P. – dane niepublikowane.

Marek Stajszczyk, Arkadiusz Sikora